

פרשת "פינחס" – דבר תורה

2.7.2010

פרשת "פינחס" נקראת כאמור על שמו של פינחס בן אלעזר בן אהרון הכהן. אבל הסיפור של פינחס התחיל בסוף הפרשה הקודמת, פרשת "בלק". הסיפור הוא, כידוע, סיפור לא נעים. בני ישראל הגיעו למקום הנקרא "שיטים". שם הם פגשו את המידיינים וגילו מיקדש של עבודה זרה, של עובדי אלילים. אחד מהפולחנים שהיו הקיימים אצל עובדי האלילים במזרח התיכון היה פולחן הקדשות, נשים שהיו מעניקות מחסדיהן לכל גבר שבא, לכבוד האליל שבבית מיקדשו זה התקיים. אל תשאלו אותי מה ההיגיון בפולחן הזה, אבל אין לחפש היגיון בעבודת האלילים. מבחינתם של בני ישראל זה פשוט מקום של מין חופשי בחינם. איזה גבר יכול לעמוד בפני הפיתוי של מין חופשי? אז בני ישראל (הגברים) מיהרו ליהנות ממה שמוצע להם, ולא נתנו את דעתם על כך שזה נעשה במיסגרת פולחן אלילי. ה' הוא אל קנא, שאינו סובל שום עבודה זרה, שום פולחן אלילי. כשה' ראה את המעשה הזה הוא ציווה על משה רבינו לשלוח את השופטים, אלה הנאמנים למשה, להרוג בכל המשתתפים בפולחן הזה. 24 אלף איש מתו, אבל הגברים שהיו בעסק לא הפסיקו. כפי שאמרת, קשה לעמוד בפני הפיתוי. צריך היה לעשות משהו דראסטי כדי לעצור את האסון הזה. מה עשה פינחס הכהן? הלך אחרי זימרי בן סלוא ודקר אותו למוות ברומח, אותו ואת הנערה המידיינית שבזרועותיה הוא חגג.

זימרי בן סלוא לא היה סתם אחד. הוא היה נשיא בית אב, ראש חמולה, משבט שימעון. המעשה שעשה פינחס הכהן יראת אלוהים בליבם של כל הגברים הצוהלים, ואולי גם 24 אלף האיש שכבר מתו עשו עליהם רושם. הם הפסיקו והחגיגה ניגמרה. כל זה קרה בפרשה הקודמת, פרשת "בלק". בתחילת הפרשה הנוכחית ה' מבסוט ממעשהו של פינחס ומודיע כי בזכות "קנאו את קינאתי בתוכם" יזכה פינחס להיות הכהן הגדול ויזכו הוא וזרעו אחריו לכהונה הגדולה "כהונת עולם", כלומר הכהונה הגדולה תעבור מאב לבן, מפינחס לכל זרעו אחריו – עד עולם. ואכן הכהונה הגדולה עברה מאב לבן במשך למעלה מאלף שנים, אבל לא עד עולם. חונו שהיה הכהן הגדול בימי אנטיוכוס, היה הכהן הגדול האחרון שעד אליו התקיימה ברכת ה' בערבות מואב. הוא הודח מן הכהונה הגדולה ע"י המתיוונים, בתחילה יאזון, שהיה אחיו, ואחר אלקימוס, שהיה סתם יהודי. ואז הוצב פסל בהיכל וניפסקה עבודת הקודש בבית המיקדש. חונו ברח למצרים והקים שם בית מיקדש מתחרה לזה שבירושלים. כאשר חזרו החשמונאים, שיחררו את ירושלים ויחדשו את עבודת הקורבנות, הם שהיו כוהנים מבית יהויריב, נטלו לעצמם את הכהונה הגדולה, ולא החזירו לידי בית צדוק. כהן צדק, כינויו של האיש שהיה אמור להיות הכהן הגדול מבית צדוק, כעס מאוד על החשמונאים, ברח עם אנשיו למידבר, ושם בקומראן הקים עם האיסיים את כת קומראן, שכתביה השתמרו והתגלו במאה שעברה. נשוב לפינחס הכהן. פינחס קינא לאלוהים והרג את זימרי, האיש שעשה את המעשה הנלוז. פינחס הוא אבי אבות הקנאים, אלה שיודעים את האמת ומוכנים להרוג את כל מי שאינו חושב כמוהם. מאז היו לנו קנאים רבים, שהרגו אנשים רבים, משום שלא חשבו כמוהם, ולא הסכימו לנהוג כפי שהקנאים האמינו, גם בישראל וגם בין אומות העולם. טורקוומאדה היה קנאי כזה. הוא גרם ל"גלות ספרד", האסון הגדול ביותר שקרה ליהודים עד השואה. קנאי הפך בימינו למושג שלילי. בזמנו היתה לי חתימה שהיתה מצורפת אוטומטית לכל מכתב ששלחתי בדואר האלקטרוני, מאז 1980, ובה כתבתי: "הפשעים האיומים ביותר בהסטוריה נעשו ע"י אנשים שהיו בטוחים ב100% שהם צודקים", משפט שחיברתי שנים רבות לפני כן, ואני עומד מאחוריו גם היום.

אז כל קנאי הוא רשע? פינחס בדורו הוא כטורקוומאדה בדורו? לא. מה ההבדל? שני הבדלים עמוקים יש בכאן. ההבדל הראשון הוא במקור האמת. פינחס איננו פועל מכוח אמונתו הפרטית, אלא מכוח האמת שה' מוסר למשה רבינו. האלוהים הוא מקור האמת, ולכן מי שפועל מכוח מה שאלוהים אומר לו – חכו רגע אל תקפצו – הוא קנאי אמת, עושה את הדבר הנכון, ואילו מי שפועל מכוח דיעות אנושיות, נכונות או מוטעות, הוא קנאי שקר, שהורג אנשים ברישעותו. מותר להיות קנאי, מותר ואפילו הכרח להיות קנאי, אבל רק כשהאמת היא בידך, אמת אלוהית ולא אמת אנושית מוגבלת.

אמרתי לכם: אל תקפצו. עכשיו אנו באים לדון בנקודה שקפצתם: איך אנו יודעים שאמת אלוהית בידינו, ולא אמת אנושית מוגבלת? פה אנו מגיעים למושג שלי, שקראתי לו דאונרכיה (Deunarchy), שילטון אלוהים הנוכח. אני מבחין פה בין דאונרכיה לבין תיאוקרטיה, שילטון האל באמצעות נציגיו עלי אדמות. בתיאוקרטיה השילטון הוא בידי הכהנים, המדברים בשם האל, אבל בדיקה זריזה יכולה לגלות שהכהנים מדברים לרוב בשם האינטרסים שלהם. בדאונרכיה, המישטר האידיאלי בעיני בני ישראל עד לימי דוד המלך, אלוהים נוכח והוא פועל ומצווה בכל רגע ורגע. בהמשך הפרשה משה רבינו מצטווה ע"י אלוהים למנות לו יורש וללכת לעולמו. היורש של משה רבינו הוא, כזכור לכם, יהושע בן נון. אבל יהושע, וגם כל הבאים אחריו, אין לו את הפריבילגיה שאלוהים מדבר אליו פנים אל פנים כל הזמן. אלוהים מתגלה ליהושע רק לעיתים רחוקות. ומה ביתר הזמנים? כיצד ידע יהושע איך לפעול? "ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה' על פיו יצאו ועל פיו יבואו". משפט האורים, הכוונה היא לחושן המשפט, מכשיר מופלא, התלוי על חזהו של הכהן הגדול, ובאמצעותו שואלים את ה' שאלות ומקבלים תשובות, ישר מפי הגבורה. את עכן המועל תופסים באמצעות חושן המשפט. את שאלו המלך בוחרים בעזרת חושן המשפט. תמונת העולם של המיקרא הקדום, מימי משה רבינו ועד שמואל הנביא, היא תמונת העולם הדאונרכית. גדעון השופט אומר לבני ישראל: לא אמשול אני בכם ולא ימשול בני בכם, כי ה' לבדו ימשול בכם. הוא אומר זאת אחרי שה' ניגלה אליו והורה לו כיצד להילחם במידיינים (צאצאי אלה שהחטיאו את זימרי בן סלוא ואת חבריו). גם שמואל הנביא מדבר על דאונרכיה, אם כי אחרי שהוא בוחר את שאלו המלך, ניתן לראות ביחסים המתוחים בין שמואל לשאלו סיפור אופייני של תיאוקרטיה, שילטון אלה המתיימרים לדבר בשם האל. התורה, החומש, היא מיסמך הכתוב ברוח הדאונרכיה. ומשפט המלך מופיע בה באמצע, כאילו שתול, עם מילות תנאי שהפרשנים מתווכחים עליהן. בני ישראל, בתחילת התיישבותם בארץ ישראל, שונאי סמכות

והדר היו. הדאונרכיה התאימה לאורח חייהם הפשוט. מלך, עם ההדר שמלך מקיים – לא התאים להם. אבל המלחמה בפלישתים, ששיעבדו את בני ישראל ומיררו את חייהם, אילצה את בני ישראל לוותר על אורח החיים הפשוט שלהם, ועל הדאונרכיה - ולעבור למונרכיה, למלוכה, שאיפשרה לבני ישראל להתגונן מפני הפלישתים ואף לשעבד אותם.

הדאונרכיה עברה מן העולם וחושן המשפט אבד לנו. גם נביאים, שאלוהים מתגלה אליהם ומדבר אליהם – אין לנו מאז הנביא מלאכי. לכן היום האלוהים איננו נוכח בעולמנו ואין לנו דרך לשאול אותו ולקבל תשובה שתהיה האמת ממקורה. האמיתות שבידי בני האדם שבימינו אמיתות אנושיות מוגבלות הן. לכן כל מי שהוא קנאי לאמת שלו, כל מי שבטוח שהאמת היא רק אצלו וכל היתר רשעים, או טועים, שמיצווה לשלוח אותם לסיביר, או סתם להרוג אותם – ממילא הוא רשע, גם אם האמת שלו יפה מאוד וכוונותיו היו רצויות, אלא שמעשי הקנאות שלו – אינם ראויים ואינם רצויים. לכן בימינו כל מי שבוא קנאי – הוא רשע. כך באומות העולם וכך גם בעם ישראל, שקנאים לא היו חסרים בו בעבר, ואינם חסרים בו גם בימינו אלה.

שבת שלום!

יוסי רגב